

Şişli Gecekondu Sementi İlkokulu Çocukları Arasında Kulak Burun Boğaz Hastalıkları Prevalansı*

*The Prevalence of Ear Nose Throat Diseases Between Primary School Children
In A Poor Region of Şişli District*

Hüseyin SEVEN, Feyzi ELEZ, Hakkı Süha ÖZÇELİK, Çetin VURAL, Aras ŞENVAR

Şişli Etfal Hastanesi KBB Kliniği

ÖZET

AMAÇ: İstanbul'da gecekondu sementi ilkokulu çocukları arasında KBB hastalıkları prevalansının araştırılması.

MATERYAL VE METOD: Mart 1996 tarihinde, Şişli ilçesine bağlı bir gecekondu sementi ilkokulunda (Kuştepe Handan Ziya Öniş İlkokulu) öğretim gören toplam 803 öğrenci, KBB muayenesinden geçirildi. Her olgunun muayene bulguları ayrı ayrı kaydedildi. Patolojik bulgu saptanan olgulara, uygun tetkik ve tedavileri önerildi ve öğretmenleri aracılığı ile ebeveynleri bilgilendirildi.

BULGULAR: Çalışmaya dahil edilen toplam 803 olgunun 394'ü kız, 409'u erkek öğrenciydi. KBB muayenesi sonucunda, 364 olgu normal olarak değerlendirilirken, 439 olguda çeşitli patolojik bulgular saptandı. Ciddi patoloji saptanan çoğu öğrencinin, ailesinin ve kendisinin durumundan haberdar olmadığı belirlendi.

ANAHTAR KELİMELELER: Prevalans, KBB Hastalıkları, İlkokul Çocukları

SUMMARY

OBJECTIVE: Research of the prevalence of the E.N.T. diseases between the primary school children in a poor region of Istanbul.

STUDY DESIGN: In March 1996 it has arranged an E.N.T. examination for 803 students, who are studding in a primary school (Kuştepe Handan Ziya Öniş Primary School) in a poor region of Şişli district. Examination findings of each case were registered separately. To the cases, who have pathologic findings were proposed suitable therapies and their parents were informed by their teachers.

RESULTS: Of the 803 cases who were accepted to the study, 394 were girls and 409 were boys. As 364 cases were accepted normal according to the E.N.T. examination, by 439 case it was found pathologic findings. It was found out, that most of the cases, by whom were determined pathologic findings and their family's were not aware from their situations.

KEY WORDS: Prevalence, E.N.T. Diseases, Primary School Children

GİRİŞ

Toplumun her kesiminde ve her yaş grubunda, kulak burun boğaz hastalıklarına sık olarak rastlanmaktadır. Fakat özellikle çocuk yaş grubunda ve sosyoekonomik düzeyi düşük toplumlarda, bu oranın daha yüksek olduğu bilinmektedir. Çocuklarda immün de-

fans sistemi ve kendini çevresel etkenlerden koruma bilinci yeterince gelişmemiştir. Sosyoekonomik ve sosyokültürel düzeyi düşük toplumların kaderi gibi gözüken olumsuz sağlık koşulları ise birey sağlığı için tehlike unsuru oluşturmaktadır. Verilerin yeterliliği tartışmalı olmakla birlikte yurdumuzda, çocuklarda kulak burun boğaz hastalıkları prevalansı üzerine değişik yer ve zamanlarda yapılmış araştırmalar mevcuttur. Farklı bölgelerde ve farklı zamanlarda yapılmış bu araştırmalarda bazı sonuçların da farklı olmasını beklemek olağandır.

Bu çalışmada amacımız, İstanbul'da bir gecekondu sementi ilkokulunda yaptığımız KBB hastalıkları tarama çalışmasının sonuçlarını bildirirken, gerek yurdumuzda gerekse dünyada yapılmış benzer araştırmaları incelemek ve konuyu tartışmaktır.

Yazışma Adresi:

Dr. Hüseyin Seven
Şişli Etfal Hastanesi KBB Kliniği/İstanbul
Tel: 231 22 09/1132

* Bu araştırmanın organizasyonuna gösterdikleri katkılar dolayısıyla Türkiye Halk Sağlığı Derneği'ne teşekkürlerimizi sunarız.

Tablo 1: Olguların KBB Muayene Sonuçları

Bulgular	Olgu Sayısı	(%)
Normal	364	45.3
Buşon	96	11.9
EOM	23	2.8
Tubal Disfonksiyon	18	2.2
KOM	10	1.2
Adezhiv Otitis Media	4	0.4
AOM	2	0.2
Konj. Aurikula Deformitesi	3	0.3
DKY Yabancı cisim	3	0.3
Ventilasyon Tüpü	2	0.2
Kr. Hipertrofik Tonsillitis	89	11
Bifid Uvula	3	0.3
Tonsillektomize	6	0.7
ÜSYE ve Rinit	82	10.2
Pürülan Rinit	24	3
Allerjik Rinit	7	0.8
Nazal Polip	2	0.2
Septum Deviasyonu	42	5.2
Nazal Deformite	9	1.1
Burun Yabancı Cisim	2	0.2
Boyun Kitleli	45	5.6

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışma, 1996 yılı Mart ayında Şişli ilçesine bağlı bir gecekondu semti ilkokulunda öğretim gören, toplam 803 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Tüm öğrenciler, indirekt larengoskopi ve nazofarenoskopi dışında rutin KBB ve baş boyun muayenesinden geçirildi. Yakınması olan ya da muayene sırasında şüphe uyandıran olgular, nazofareks ve larenks muayeneleri için hastaneye davet edildi. Buşon, yabancı cisim ve akıntılı olan kulaklar temizlendikten sonra, kulak zarları değerlendirildi. Her olgunun muayene sonuçları ayrı ayrı kaydedildi. Muayene sonucunda ciddi patoloji saptanan olguların ebeveynleri, öğretmenleri aracılığıyla bilgilendirildi ve bu olgulardan sosyal güvencesi ya da maddi durumu elverişli olmayanların, her türlü tetkik ve tedavi giderleri Türkiye Halk Sağlığı Derneği tarafından karşılanmak üzere hastaneye gelmeleri önerildi.

BULGULAR

Kuştepe Handan Ziya Öniş İlkokulu'nda yapılan bu çalışmaya dahil edilen toplam 803 olgunun 394 (%49)'ü kız, 409 (%51)'u erkek öğrenciydi. Yaşları 6-13 arasında değişmekte olup, ortalama 9.1 olarak bulundu. Tarama sonucunda elde ettiğimiz bulgular, Tablo 1'de sunulmuştur.

Buna göre; 364 (%45.3) olguda patoloji saptanmadı. En sık rastlanan patoloji 96 olgunun 136 kulağında belirlenen; 57'si kanalı tam olarak tıkayan, 79'u kanalda kısmi tıkanıklığa neden olan dış kulak yolu buşonuydu.

Kronik hipertrofik tonsilitis, 89 olguyla ikinci sıklıkta görüldü. Bu olguların 46'sında ileri derecede hipertrofi görülürken, 17 olguda rekürren akut tonsilitis varlığı saptandı. Altı olgunun ise tonsillektomi operasyonu geçirdiği belirlendi.

Seksen iki olguda, üst solunum yolu enfeksiyonuna eşlik eden basit rinit, 24 olguda ise postnazal akıntıya neden olan pürülan rinit tespit edildi. Alerji testi yapılmayan 7 olgu, öykü ve klinik muayene bulgularına göre allerjik rinit olarak kabul edildi.

Kulak zarında retraksiyon saptanan 22 olgunun 37 kulağı, Sade "kriterlerine" göre değerlendirildi (1). Buna göre kulakların 17'si grade 1, 12'si grade 2, 4'ü grade 3 ve 4'ü grade 4 olarak kabul edildi. Grade 1, 2, 3'deki 18 olgu tubal disfonksiyon, grade 4'deki 4 olgu ise adhesiv otitis media olarak değerlendirildi: Akut otitis media saptanan 2 olgunun 4 ve effüzyonlu otitis media saptanan 23 olgunun 39 kulağına medikal tedavi başlandı ve izlemleri önerildi. İki olgunun 4 kulağında ventilasyon tüpü görüldü ve fonksiyonel olduğu belirlendi. Altı olgunun 8 kulağında ise kronik otitis media saptandı. Bunlardan 6'sı kulak zarında santal kuru perforasyona, 2'si ganülasyon dokusu ve polipoid gelişim gösteren aktif enfeksiyona sahipti. İkisi belirgin derecede ve unilateral olmak üzere 5 kulakta konjenital aurikula deformitesi görüldü.

Bir boncuk, 1 kağıt ve 1 pamuk parçası olmak üzere 3 olguda dış kulak yolu yabancı cisim saptanırken, birinde silgi, diğerinde boncuk olmak üzere 2 olguda ise burun yabancı cisim tesbit edildi.

Fizyolojik solunumu engelleyecek derecede septum deviasyonu saptanan 42 olgudan 8'i pasajı tam, 15'i tama yakın kapatırken, 21 olguda parsiyel tıkanıklık görüldü. Septum deviasyonlu 9 olguda belirgin nazal deformite mevcuttu.

Baş boyun muayenesinde; 45 olguda palpasyonla boyutları yaklaşık 1 cm veya üzerinde olan kitleler tesbit edildi. Bunlardan biri parosite, diğerleri submandibuler ve jugulo-digastrik bölge ağırlıkta olmak üzere boyna lokalizeydi. Klinik muayenede tüm kitlelerin "benign karaktere" sahip oldukları görüldü. Parotis kitlesi için ileri tetkik istendi. Boyun kitleleri ise "reaksiyoner lenfadenit" olarak kabul edildi ve önerilerde bulunuldu.

Bifid uvula saptanan 3 olgunun 1'inde submüköz damak yarığı tesbit edildi. Konjenital aurikula deformitesi ve bifid uvula saptanan olguların ebeveynleri arasında, yakın akraba evliliği olmadığı öğrenildi.

TARTIŞMA

Ülkemizde, farklı bölgelerde yapılan araştırmalarda bulunan kronik otitis media (KOM) olguları gözden geçirildiğinde, farklı oranlarla karşılaşıldı. Toker,

Eskişehir merkez ilkokullarında KOM oranını %2.2 (2), Müdderris ve ark., Sivas merkez ilkokullarında %2.6 (3), Akın ve ark., İzmir gecekondu bölgesi ilkokul çocuklarında %1.5 (4), Gedikli ve ark., Isparta merkez ilkokullarında %2.5 (5), Kaya ve ark., Ankara merkez ilkokullarında %0.3, çevre ilkokullarında %7 (6), Cemiloğlu ve ark., Kayseri merkez ilkokullarında %20.9 olarak tesbit etmişlerdir (7). Karadede'nin Diyarbakır bölgesinde yaptığı bir araştırmada ise bu oran, %5.4 olarak saptanmıştır (4). Bu yüksek oran, "bölgedeki sağlık hizmetlerinin ve sosyoekonomik düzeyin geriliğine" bağlanmıştır. Avrupa'da yapılan çalışmalarda, KOM oranı %0.3-6 arasında bildirilirken (8, 9, 10), ABD'de yapılmış bir araştırmada, %0.5 olarak tesbit edilmiştir (7). Bizim araştırmamızda, persistent kulak zarı perforasyonu bulunan olgular ile adhesiv otitis media olgular birlikte değerlendirildi ve oran %1.2 olarak bulundu. KOM olgularından ikisi hariç diğerlerinin daha önce herhangi bir nedenle KBB muayenesinden geçmedikleri için durumlarının farkında olmamaları ilginçti. Bu sonuçlar, işitme kaybının önemli nedenlerinden biri kabul edilen KOM'nın, sosyoekonomik seviyesi düşük olan bölgelerde halen, önemli bir sorun olmaya devam ettiği görüşünü desteklemektedir.

Çocuk yaş grubunda en sık iletim tipi işitme kaybı nedeni olarak bilinen efüzyonlu otitis media (EOM), Cuhruk ve ark. tarafından yapılan taramalarda %11.2 olarak bulunurken (11), Göksu ve ark., bu oranı %11.4 (12), Kaya ve ark., Ankara merkez ilkokullarında %9.2, çevre ilkokullarında %17.8 (6), Akın ve ark., İzmir gecekondu bölgesi ilkokul çocuklarında %2.6 olarak tesbit etmişlerdir (4). İspanya'da, 2-12 yaş grubunda yapılan bir taramada %8.7 (5), Danimarka'da yapılan benzer bir çalışmada %5.7 (13), İsrail'de, 8-13 yaş grubunda %1.5 (8), Nijerya'da, okul çocuklarında %7.6 olarak bulunmuştur (14). Holmquist ve ark., Kuveyt'de yaptıkları bir araştırmada EOM oranını %30 olarak bildirirken, "literatüre göre, oldukça yüksek olan bu oranın nedenini açıklamak için ileri çalışmalara gerek olduğu" görüşünü savunmuşlardır (15). Araştırmamızda, effüzyonlu ve tubal disfonksiyonlu olgular birlikte değerlendirildi ve insidans %5.1 olarak tesbit edildi. Çalışmalardaki bu değişik sonuçların nedeni, araştırmaların yapıldığı bölgelerin sağlık koşulları arasındaki farklılıklar kadar, EOM'nun iklim şartları ve yaş gruplarına bağlı olarak değişken seyir gösteren bir hastalık olmasıyla da açıklanabilir.

Çalışmamızda en sık belirlenen patoloji olan DKY buşonu; Gedikli ve ark.'nın Isparta merkez ilkokulla-

rında yaptıkları taramalarda %12.8 (5), Kaya ve ark.'nin araştırmasında, Ankara merkez ilkokullarında %7.9, çevre ilkokullarında %7.3 (6), Özbilen ve ark.'nin Balgat çevre ilkokullarında yaptıkları taramalarda %21 (16), Kuveyt'de yapılan benzer bir çalışmada ise %6.9 olarak saptanmıştır (15). Araştırmamızda %8 olarak belirlenen DKY'da buşon insidansının; aynı okulun, aynı yaş gruplarında fakat ayrı sınıflarında büyük farklılıklar göstermesi çarpıcıydı. Buşon belirlenen olgularda aynı zamanda, ÜSYE ve EOM'ya daha sık rastlanması olumsuz hijyenik koşulların varlığını akla getirdi. Bu bulguların bazı sınıflarda yoğunlaşması ise; diğer nedenler yanında, sınıf öğretmenlerinin öğrencilerin bireysel hijyenine karşı gösterdikleri duyarlık farkının etkisine bağlayabiliriz.

Cuhruk ve ark., yaptıkları bir okul taramasında septum deviasyonu oranını %21.9 (11), Gedikli ve ark., %10.2 (5), Cemiloğlu ve ark., %13 olarak bulmuşlardır (7). Frangerberger, 6 yaşındaki çocuklarda septum deviasyonu oranını %9 olarak bildirirken, 17 yaş grubunda bu oranın %17.5'e yükseldiğine ve her bir yaş için %1'lik artış gösterdiğini belirlemiştir (4).

Çalışmamızda, toplam septum deviasyonu oranı %5.2 olarak bulunurken, ileri derece deviasyon oranı %2.8 olarak tesbit edildi. Bu oranın diğer çalışmalara göre daha düşük olmasını; gerek belirgin deviasyonları değerlendirmeye almış olmamızla, gerekse olgularımızın daha düşük yaş grubunda olmasıyla açıklayabiliriz. İleri derecede septum deviasyonu saptadığımız olguların %80'inde ailenin durumdan haberdar olmadığı belirlendi.

Araştırmamız esnasında, 3 olguda DKY, 2 olguda burun yabancı cismi bulunması ve bu durumun farkında olunmaması, bazı çocukların içinde buldukları sağlık koşullarını vurgulaması bakımından çarpıcıydı. Daha önce yapılan benzer çalışmalarda yabancı cisim konusunda bir bilgiye rastlamadık.

Kronik hipertrofik tonsilitis, Gedikli ve ark.'nin çalışmasında, %24.3 (5), Akın ve ark.'nin çalışmasında, %23.1 (4), Cuhruk ve ark.'nin çalışmasında ise %37.9 olarak tesbit edilmiştir (11). Çalışmamızda, kronik hipertrofik tonsilitis oranı %8.8 olarak bulunmuştur. Bu oranın, benzer çalışmalara göre daha düşük olmasını; yalnızca belirgin hipertrofileri değerlendirmeye almış olmamızla açıklayabiliriz. Kronik hipertrofik tonsilitis olgularının %18'inde, rekürren tonsilitis öyküsü saptandı. Öğretmenlerinden alınan bilgiler ışığında; bu öğrencilerin yıllık okula devam-

sızlık sürelerinin diğer öğrencilerden belirgin olarak daha yüksek olması dikkat çekiciydi.

Nonspesifik servikal lenfadenitis, enflamasyon sonucunda boyun lenf nodlarının büyümesidir ve çocukluk çağında boyun kitlelerinin en sık nedeni olarak bilinir. Sıklıkla sekonder olarak ortaya çıkarlar. Bazı durumlarda primer enfeksiyon düzelmesine rağmen, lenf nodlarındaki şişlik tam olarak kaybolmaz. Bu durumda, herhangi bir tedavi önermeden hastayı izlemek uygun bir yaklaşım olarak kabul edilir. Çalışmamızda, olguların %5.6'sında servikal lenfadenitis tesbit edilirken, yayınlanmış benzer çalışmalarda konu hakkında herhangi bir veriyle karşılaşmadık.

Gedikli ve ark., yaptıkları taramalarda ÜSYE oranını %5.8 (5), Akın ve ark., %11.8 olarak bildirirken (4), çalışmamızda bu oranı, %10.2 olarak tesbit ettik. ÜSYE insidansının, mevsim ve coğrafi farklılıklara göre büyük değişkenlik gösterebilmesi, benzer çalışmalardaki farklı sonuçları açıklayabilmektedir.

Yakın çevrede gerek özel, gerek kamuya ait hastane ve poliklinik hizmetleri veren sağlık kuruluşlarının fazlasıyla olduğu bir gecekondu semti ilkokulunda yaptığımız bu çalışmada, özellikle çocukların işitme ve fizyolojik solunum fonksiyonlarını olumsuz etkileyen KBB hastalıklarının azımsanamayacak boyutlarda görülmesi ve bunların büyük bir kısmının farkında dahi olunmaması, olayın sosyoekonomik boyutu kadar, sosyokültürel boyutunu da yansıtmaması bakımından önemlidir.

KAYNAKLAR

- 1 Sade J: Diagnosis and treatment of secretory otitis media. *Otolaryngol Clin North Am* 22: 1-13, 1989.
- 2 Toker S: Eskişehir ilkokullarındaki kronik sü-püratif otitis medialis çocuklarda klinik, radyolo-jik, bakteriyolojik ve epidemiyolojik araştırmalar. Anadolu Üniversitesi Tıp Fakültesi KBB Kürsüsü Uzmanlık Tezi, 1980.
- 3 Müderris S., Küranel S.: İlkokul çocuklarında KBB hastalıkları oranı. *Sağlık Dergisi* 58: 10-12, 1984.
- 4 Akın A., Palandöken M., Matkari M. ve ark.: İzmir'in gecekondu bölgesinde yapılan rutin KBB ve radyolojik tarama sonuçlarının sunulması. *Türk ORL Arşivi* 25: 189-199, 1987.
- 5 Gedikli O., Turan A.: Isparta Şehir merkezi ilkokul çocukları arasında KBB hastalıkları insidansı. *KBB ve Baş Boyun Cerrahisi Dergisi* 2: 236-8, 1994.
- 6 Kaya S., Aktaş F., Belgin E. ve ark.: Ankara ili ve çevresinde ilkokul dönemi çocuklarında orta kulak hastalıkları insidansı. *Türk ORL Arşivi* 25: 184-8, 1987.
- 7 Cemiloğlu R., Tekalan Ş.A., Altınal N.: Kayseri ili merkez ilk ve orta dereceli okul öğrencilerinde işitme kayıplarının tesbiti ve etiolojisinin araştırılması. *Türk ORL Arşivi* 26: 195-201, 1988.
- 8 Cohen D., Tamir D.: The prevalence of middle ear pathologies in jerusalem school children. *Am J Otol* 10: 456-9, 1989.
- 9 Pederson C.B., Zachau-Christiansen B.: Otitis media in Greenland children. *J. Otolaryngol* 15: 332-5, 1986.
- 10 Roberts M.E.: Comparative study of puretone, impedance and otoscopic hearing screening methods. *Arch Otolaryngol* 102: 690-4, 1976.
- 11 Cuhruk Ç., Beder E., Kandilci S. ve ark.: TED Ankara Koleji ilkokul öğrencileri arasında KBB hastalıkları prevalansı. *Türk ORL Bül.* 4, 1979.
- 12 Göksu A.: Park Eğitim Sağlık Ocağı bağlı ilkokullarda sekretuar otitis media prevalansı araştırması. Uzmanlık tezi. Ankara, 1992.
- 13 Nelson S.H., Berry R.I.: Ear disease and hearing loss among Novajo children. *Laryngoscope* 94: 316-323, 1984.
- 14 Ogisi F.O.: Impedance screening for otitis media with effusion in Nigerian children. *J Laryngol Otol* 102: 986-7, 1988.
- 15 Holmquist J., Al Fadala S., Qattan Y.: Prevalence of otitis media among school children in Kuwait. *J Laryngol Otol* 101: 116-119, 1987.
- 16 Özbilen S., Beder E., Akyıldız N. ve ark.: Ankara Balgat çevre ilkokul öğrencileri arasında KBB hastalıkları prevalansı. *Türk ORL Derneği XVII Milli Kongresi*, 1983.